

Hendrik Brandsma:

'Ik vind het belangrijk dat kinderen heel blijven'

TEKST & FOTOGRAFIE EVELIEN NIJEBOER

Op bezoek bij Anfortas staatsvrije vrijeschool

Aan een landweggetje net buiten Breda staat Hendrik Brandsma me op te wachten. Ik zet mijn auto in het weiland, dan lopen we over een bruggetje, langs de heg om een grote boerenschuur heen. Hier ligt Anfortas, een staatsvrije vrijeschool. De schuur is vijf jaar geleden geheel verbouwd en een deel ervan werd onlangs geschikt gemaakt als schoollokaal. Tien kinderen krijgen hier dagelijks les. Bijna alles is er van hout, ook de warmte uit de houtkachel.

Zestien jaar bestaat Anfortas nu. De school verhuisde vaak en werd meestal 'gedoogd' – als staatsvrije school vind je niet snel een gebouw dat volgens het bestemmingsplan ook echt een school is. Momenteel huist de school op het erf van de ouders van een oudleerling. Hendrik, leerkracht en oprichter van Anfortas, omschrijft de school als een 'weefwerk van mensenlevens'. 'Ik kijk altijd of het voor alle partijen goed is dat een kind hier op school komt. De kinderen 'denken' daarin mee. Als blijkt dat we een extra leerkracht nodig zullen hebben ga ik op zoek naar iemand die er ook echt voor wil leven. Leraar zijn is een levensweg.'

Een school zonder toetsen

Hendrik startte de school om in vrijheid vanuit het antroposofisch mensbeeld te kunnen werken. Volgens hem lukt dat niet als je gebonden bent aan Citotoetsen en kerndoelen, die per schooljaar omschrijven wat een kind moet weten en kunnen. 'Leren betekent bij ons, dat ieder kind elke dag zo volledig mogelijk z'n mogelijkheden en talenten ontplooit, binnen de mogelijkheden die de school als leeromgeving biedt. Dat krijg je niet voor elkaar met een gefixeerd lesprogramma, wat je toch moet hebben als je naar een toets toe werkt. Ik maak het lesprogramma precies één dag vooruit, op basis van wat de kinderen de dag ervoor hebben laten zien. De vrijeschoolperiodes heb ik natuurlijk in m'n rugzak zitten, als leidraad voor wat we doen per schooljaar. Maar hóe ik de periodes doe stem ik helemaal af op de kinderen.' Hendrik heeft per klas één of twee leerlingen, van de 2e tot en met de 8e klas. Hij laat me zijn aantekeningenboek zien: voor vandaag, dinsdag, staan er tien tabellen, één per kind. Woensdag staat er 'naar de tuin' en de donderdag is nog blanco. 'Die maak ik morgen, nadat we in de tuin zijn geweest'.

Kind in de onderbouw

Hendrik: 'Tot het zevende jaar leert een kind door nabootsing. Het goede is daarbij belangrijk, dat neemt het kind direct op uit z'n omgeving. Rond het zevende jaar gaan kinderen zich zelfstandig uitzetten met het leven op aarde. Ze kunnen zichzelf een doel te stellen, bijvoorbeeld door een opdracht aan te pakken en die af te maken. Maar het leren gebeurt nog niet via het intellect: ze willen zich verbinden met dat wat ze leren. Schoonheid is daarbij essentieel. Niet alleen in de zin van esthetisch mooi, ook reinheid en zuiverheid zijn belangrijke aspecten van 'mooi'. Daarmee kunnen ze zich verbinden en dan willen ze graag aanpakken en oefenen. Door hen beelden aan te reiken in plaats van

harde, droge kennis kunnen ze vanuit hun eigen beleving en wil aan het werk met de lesstof. Dat vind ik belangrijk, want zo blijft een kind héél.'

Meester, doe ik het goed?

Volgens Hendrik werkt het averechts op de zelfstandigheid van kinderen, als je hen op de basisschool al vraagt om te 'studeren' – om kennis op te nemen en oordelen te vormen. 'Op die leeftijd is het zelfstandige denken er nog niet.' Ook door te toetsen komt het oordeel bij de leerkracht te liggen. 'Doe ik het goed, meester?' Maar ik wil juist dat ze leren vanuit hun eigen verbinding met de lesstof. Kennis kan enthousiasmeren, maar abstracte kennis is iets materieels, iets dood. Terwijl levende beelden – uit sprookjes en mythologie, maar ook bijvoorbeeld in geschiedenisverhalen – doorwerken in de nacht. Het kind kan ze meenemen als voeding voor de hogere wereld en krijgt daar ook levenskrachten voor terug. Ouders zeggen: 'Ik zie wat er gebeurt, dat 'ie kleur krijgt en gezond wordt.' Dode kennis zorgt ervoor dat de ontwikkeling van kinderen eigenlijk te snel verhardt.

Zelf verworven waarheden

Dat een onderbouwer zo fundamenteel anders leert dan een bovenbouwer heeft volgens Hendrik te maken met de verschillende 'geboorten' die in een mensenleven om de zeven jaar plaatsvinden. Hendrik: 'Niet alleen het fysieke lichaam wordt geboren: ook het ether- en astrale lichaam (zie kader) komen op hun eigen moment vrij uit de moederlijke omhulling. Het etherlichaam rond het zesde, zevende jaar als het kind leertijd wordt; het astrale lichaam bij het begin van de puberteit. De Ik-ontwikkeling weeft daar vanaf de geboorte al doorheen. Mijn 'kerndoel' is die zo goed mogelijk te begeleiden. Tot aan je 21e zijn er drie momenten waarin het 'ik' zich alvast laat zien. In het derde levensjaar zegt zo'n peuter ineens 'ik' of

'nee'. Zo rond het negende jaar heeft een kind zijn ik-beleving. Ons onderwijs is erop gericht om die zo zuiver mogelijk te laten plaatsvinden. Dat is ook goed voor de puberteit. Kinderen worden dan, vooral onder leeftijdsgenoten, makkelijk meegenomen door sterke begeerten. Een sterk ik-beleven maakt dat ze dan beter hun grenzen aanvoelen, dat ze kunnen aftasten van: wil ik dit eigenlijk wel. Het zelfstandige denken ontwaakt rond hun veertiende – eerst oordelen ze maar raak. Maar dat is belangrijk om tot zelf verworven waarheden te komen. Onderbouw kinderen kennis laten opnemen waar ze niet naar gevraagd hebben werkt eigenlijk als een vorm van indoctrinatie. Het worden 'staande feiten' – waar ook het latere, zelfstandige oordeelsvermogen nauwelijks toegang toe heeft. 'Ook idealen zijn volgens Hendrik belangrijk voor een puber. 'Als een bovenbouwleerkracht passie heeft voor z'n vak, dan maakt dat in de kinderen idealen wakker – hun eigen idealen, datgene waarvoor ze op aarde kwamen. De beleving daarvan vindt doorgaans een hoogtepunt op hun achttiende. Als ze tenminste tegen die tijd nog heel zijn'.

Hobbels

Het gaat natuurlijk niet altijd goed. Sterker: volgens Hendrik is er tijdens de leerweg altijd een moment dat het moeilijk gaat tussen leerkracht en leerling. Hendrik: 'Ik denk zelfs dat als je de leerling niet tegenkomt, je dan de ouder van die leerling tegenkomt. Het hoort erbij. Als leerkracht heb je dan de opdracht om zelf te veranderen. Als dat lukt loopt het daarna als een trein.' Dat veranderen is niet makkelijk – maar met de dagelijkse terugblik, studie en meditaties lukt het vaak toch. Hendrik heeft nog nooit een kind laten afvloeien richting speciaal onderwijs. Er is steun, ook vanuit de ouders, de studiering van Anfortas en de kinderen zelf. 'Die zijn zó coulant. Als je niet goed in je vel zit maar wel je best doet, dragen zij uit zichzelf de les.'

'Als ze vragen naar het lesplan,
laat ik ze mijn **handgeschreven**
aantekeningenboek zien'

Inspectie en nieuwe impulsen

De eerste zeven artikelen van de onderwijswet gelden voor alle scholen, dus ook Anfortas krijgt de inspectie op bezoek. Hendrik: 'Zij bepalen dan of ouders niet de leerplicht schenden door hun kinderen hier naar school te sturen. Om de vier jaar komen ze langs. Als ze onder schooltijd komen praat ik niet met ze, dan ben ik aan het werk – dat weten ze ook. Ze mogen de getuigschriften inzien, wel maak ik duidelijk dat dit voor de ouders geschreven is – en alleen met hun toestemming mag worden ingezien door onbevoegden. En als ze vragen naar het lesplan, laat ik ze mijn handgeschreven aantekeningenboek zien.'

Hendrik ervaart het als een meerwaarde om dan te kunnen verwoorden hoe er gewerkt wordt op school. 'Maar ik wil duidelijk hebben dat wij geen concessies doen aan eisen van buitenaf. Ook niet als daarmee de school niet aan de eisen voldoet. Tegelijkertijd moet de inspectie ook haar werk kunnen doen. Daarom schreef ik vóórdat de inspectie op bezoek kwam een brief, waarin ik vertelde hoe wij werken – dan konden zij hun bevindingen daarnaast zetten'. De originele, handgeschreven brief staat, op verzoek van Hendrik, samen met het rapport op de site van de schoolinspectie. Hendrik: 'Naast dingen als taal en rekenen toetsen ze onder andere of we leerlingen goed voorbereiden op de multiculturele samenleving. Maar het is niet ons doel om kinderen voor te bereiden op de maatschappij zoals die nú is. Kinderen brengen nieuwe, eigen impulsen met zich mee. Wij willen de kinderen in staat brengen de maatschappij te veranderen, om deze geschikt te kunnen maken voor de volwassenen die zij dán zullen zijn.' ●

Woudpotloden cadeau bij Seizoener-jaarabonnement

Geef je ouders, grootouders, vrienden, burens en/of jezelf een jaarabonnement op Seizoener en ontvang *gratis* een set woudpotloden t.w.v. €9,50 zolang de voorraad strekt. Een jaarabonnement met schoolkatern kost €36,-, zonder schoolkatern €30,- en een los nummer kost €9,50. Seizoener verschijnt vier keer per jaar. Prijzen zijn incl. btw en verzending.

Bestel je abonnement op www.seizoener.nl. Ben je al abonnee? Verras dan iemand anders met dit jaarabonnement en geef vier keer Seizoener cadeau. Vermeld bij bestelling de actiecode: 'woudpotloden'.

Woudpotloden Je zou bijna denken dat ze zo aan de boom gegroeid zijn. Maar ze zijn gemaakt in een ontwikkelingsproject in Thailand. Het zijn dikke potloden waar je echt mee kunt tekenen. Lengte circa 18 cm, 10 stuks met verschillende kleuren.